

Hodowla selekcyjna w zrównoważonej gospodarce leśnej

Daniel J. Chmura¹, Andrzej Lewandowski¹, Jacek Banach², Jan Kowalczyk³, Wojciech Kowalkowski⁴, Włodzimierz Buraczyk⁵

¹Instytut Dendrologii Polskiej Akademii Nauk, ul. Parkowa 5, 62-035 Kórnik

²Uniwersytet Rolniczy im. H. Kołłątaja w Krakowie, Katedra Ekologii i Hodowli Lasu
al. 29 Listopada 46, 31-425 Kraków

³Instytut Badawczy Leśnictwa, Zakład Hodowli Lasu i Genetyki Drzew Leśnych, ul. Braci Leśnej 3, Sękocin Stary, 05-090 Raszyn

⁴Uniwersytet Przyrodniczy w Poznaniu, ul. Wojska Polskiego 28, 60-637 Poznań

⁵Szkoła Główna Gospodarstwa Wiejskiego, Wydział Leśny, ul. Nowoursynowska 159, 02-776 Warszawa
{djchmura, alew}@man.poznan.pl, jacek.banach@urk.edu.pl, J.Kowalczyk@ibles.waw.pl,
wojciech.kowalkowski@up.poznan.pl, wlodzimierz_buraczyk@sggw.edu.pl

Hodowla lasu jest nierozzerwanie związana ze zrównoważoną gospodarką leśną. Według Tyszkiewicza i Obmińskiego „*Poza gospodarstwem nie ma hodowli, bo dopiero tam, gdzie pobiera się użytki z lasu, powstaje istotny bodziec do podjęcia i prowadzenia działalności hodowlanej*” (Hodowla i uprawa lasu, 1963). Dążenie do zapewnienia trwałości lasu i odpowiednich warunków wzrostu drzew i drzewostanów, realizowane w działaniach hodowlanych, gwarantuje ciągłość i zrównoważone wykorzystanie wszystkich funkcji lasu.

Hodowla selekcyjna dąży do ulepszenia u potomstwa (roślin lub zwierząt), cech pożądaných z punktu widzenia hodowcy i oczekiwani potencjalnych odbiorców. Jako część hodowli lasu, jest ściśle związana z produkcyjną funkcją lasu i obejmuje działania związane z doбором populacji i pojedynczych drzew, dających ulepszone potomstwo. Zadania hodowli selekcyjnej nie ograniczają się jedynie do zapewnienia materiału do odnowień i zalesień, ale skupiają się również na ulepszeniu cech drzew i drzewostanów, które z tego materiału powstaną, a także obejmują zabiegi związane z zachowaniem i ochroną zasobów genowych.

Rozwój hodowli selekcyjnej drzew nastąpił w ciągu 100 lat istnienia Lasów Państwowych. Najbardziej intensywne działania w tej dziedzinie, w Europie, przypadły na lata 40-te i 50-te XX wieku. W odrodzonej Polsce, jeszcze w czasie międzywojnia, wydzielono okręgi nasienne dla sosny, świerka i dębu, a także rozpoczęto wybór drzewostanów nasiennych. Po II wojnie światowej przystąpiono do typowania drzew doborowych oraz drzewostanów nasiennych różnych gatunków. W latach 60-tych ubiegłego wieku zaczęły powstawać pierwsze plantacje nasienne. Nurt selekcji populacyjnej i indywidualnej był wtedy realizowany równorzędnie, a następnie wykrystalizowała się idea o przeważającej roli selekcji populacyjnej w LP. Te pierwotne działania dały podwaliny do szeroko zakrojonych prac nad wyborem drzew doborowych i drzewostanów nasiennych głównych gatunków drzew leśnych (również introdukowanych) w celach hodowlanych, a w późniejszym czasie również gatunków domieszkowych i biocenotycznych. Od ponad trzydziestu lat zadania te są ujęte w programy hodowli selekcyjnej i zachowania zasobów genowych.

Dzięki wysiłkom i owocnej współpracy kilku pokoleń leśników i naukowców, obecnie polskie leśnictwo dysponuje szeroką siecią obiektów selekcyjnych i zachowawczych. Takie działania zapewniają realizację zapotrzebowania na materiał nasieny, a ich efektem jest także stale rosnąca produktywność drzewostanów gospodarczych oraz zachowanie bogactwa i zmienności genetycznej gatunków drzewiastych.

W wyniku zagrożeń związanych ze zmieniającymi się warunkami klimatycznymi i ich negatywnym oddziaływaniem na populacje drzew, hodowla selekcyjna, jak i całe leśnictwo, staje przed nowymi wyzwaniami. Niezbędne będzie podjęcie wysiłków, również w zakresie prac selekcyjnych, prowadzących do utrzymania zdrowych i produktywnych lasów w przyszłości.